

УДК658.141/.17+167.2(477)

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ

Фендик В.М.

В роботі проведено дослідження основних економічних показників діяльності суб'єктів як бази для аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів. Висока якість аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів є запорукою стабільного фінансового стану. Стабільний фінансовий стан будь-якого підприємства залежить від ефективності використання всіх видів ресурсів - матеріальних, трудових та фінансових. Аналітичне забезпечення та контроль ефективності використання всіх видів ресурсів дає можливість отримати підприємству бажаного прибутку.

Ключові слова: аналітичний робота, показники господарської діяльності, фактори аналізу, управлінський облік та контроль.

ВСТУП

Ринкові трансформації в економіці України спричиняють поступовий перехід до постіндустріального типу економіки : відбуваються серйозні структурні зрушення та наближення до якісних характеристик ринкових економік передових країн світу. В період створення нових держав і фактично наддержавних утворень, для успішного функціонування підприємства особливо важливим стає питання якісного кадрового забезпечення та прогресивного новітнього оформлення та організації облікового процесу перш за все всередині самого суб'єкта господарювання. Це ставить нове коло завдань та цілей перед науковим світом. Найважливішими із них є пошук нових механізмів для якісного та оперативного економічного аналізу з метою повноцінного аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів для всестороннього врахування інтересів учасників суспільних відносин.

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена передусім необхідністю розробки загальної системи державної стратегії і тактики економічного розвитку економіки. Дослідженням даного питання займалися : Блонська В.І., Васильців Т.Г., Гриневич С.С., Заярна Н.М., Качмарик Я.Д., Масленников О.Ю., Міщенко Н.Г., Маринич І.А., Ященко О.І. [1], Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. [2], Давидов Г.М. [3], Чумаченко М.Г. [4], Дорош Н.І. [5], Болух В.І. [6], Тумар М.Б. [7] та ін.

За результатами огляду останніх досліджень і публікацій виявлено невирішену частину проблеми у сфері аналітичного забезпечення, що полягає у відсутності розроблених методик для аналізу стану господарської діяльності на макро та мікро рівні, які б враховували рівень науково-технічного прогресу. Метою роботи є дослідження методів розрахунку основних економічних показників господарської діяльності на основі звітних форм, та вплив цих даних на прийняття управлінських рішень. У процесі дослідження використовувалися такі методичні прийоми як аналіз і синтез, інтуїтивний та евристичний, аналітичний метод та метод економічного розрахунку.

За умов фінансової кризи, що виникла, є очевидним необхідність створення і обґрунтування новітніх принципів аудиту і відображення їх у національних та міжнародних нормативів аудиту, як однієї з важливих ланок незалежного облікового контролю для забезпечення подальшої економічно ефективної та суспільно доцільної діяльності суб'єктів господарювання.

1 АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

В умовах зростаючої конкуренції і стрімкого розповсюдження сучасних інформаційних комунікаційних технологій підприємства для забезпечення свого стабільного розвитку повинні час від часу вносити зміни у свою господарську діяльність. Форми і види таких змін залежить від низки зовнішніх чинників та внутрішньої ситуації на підприємстві [1,С.474]. Необхідність забезпечення економічної безпеки обумовлена складним зовнішнім середовищем, бажанням підприємства досягнути поставлених цілей. Основні цілі економічної безпеки: сприяти досягненню мети підприємства; досягти ефективного використання ресурсів; запобігти руйнівному впливу зовнішнього впливу; забезпечити фінансову стійкість і платоспроможність; забезпечити належне використання інформації, охорону комерційної таємниці; для захисту інформаційного поля підприємства досягти безпеки персоналу, підприємства, майна і капіталу [1,С.512]. З формуванням ринкових відносин виникла необхідність адаптування економічного аналізу до цих змін. Результати діяльності підприємства, яке розглядають як "відкриту систему" все більше почали залежати не стільки від внутрішніх залежностей, скільки від уміння пристосуватися до свого оточення. Відповідно змінюється методика прийняття управлінського рішення: це пошук оптимального з-поміж кількох вірогідних рішень. При цьому докорінно змінюється технологія його прийняття: від майбутнього до

теперішнього, а не від минулого до майбутнього, як це властиво адміністративній системі господарювання. В наслідок цього аналіз набуває нових рис і виконує такі функції: оцінювальну, діагностичну, прогностичну [2,С.12-13].

Для аналізу господарської діяльності використовують цілу низку показників, які як основні показники використовують у фінансових звітах, основні показники, формули розрахунків та їх нормативне значення подані у табличній формі, яка наведена нижче (таблиця 1).

Загальна схема аналізу господарських операцій суб'єкта господарювання подано у таблиці 2.

2 СУКУПНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЗА БАЛАНСОМ

1. Показники фінансової стійкості:

– коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів (КЗ), який характеризує розмір залучених коштів на 1 грн. власних коштів:

$$K_3 = (\text{Розділ II пасиву} + \text{Розділ III пасиву}) : \text{Розділ I пасиву}$$

Теоретичне значення КЗ не більше 1,0;

– коефіцієнт фінансової незалежності (КФН), який свідчить про питому вагу власних коштів у загальній сумі заборгованості:

$$K_{ФН} = \text{Розділ I пасиву} : (\text{Розділ II пасиву} + \text{Розділ III пасиву})$$

Теоретичне значення КФН не менше 0,2;

– коефіцієнт маневреності власних коштів (КМ), що характеризує ступінь мобільності використаних власних коштів (КМ 10,5):

$$K_{М} = (\text{Розділ I пасиву} - \text{Розділ I активу}) : \text{Розділ I пасиву}$$

2. Інші показники фінансового стану:

– коефіцієнт покриття інвестицій (КПІ, 0,85-0,90), який характеризує частину активу, що фінансується за рахунок стійких джерел – власних коштів і довгострокових кредитів:

$$K_{ПІ} = (\text{Розділ I пасиву} + \text{Розділ II пасиву}) : \text{Підсумок активу балансу}$$

– коефіцієнт покриття балансу (КПБ), який характеризує ступінь ліквідності коштів, що покривають короткострокові зобов'язання (теоретичне значення КПБ – не менше 1,0):

$$K_{ПБ} = (\text{Розділ II активу} + \text{Розділ III активу}) : \text{Розділ III активу}$$

– коефіцієнт ефективності використання власних коштів (КЕВК), який показує суму прибутку, який забезпечує 1 грн. власних коштів:

$$K_{ЕВК} = \text{Балансовий прибуток} : \text{Розділ I пасиву}$$

Теоретичне значення КЕВК – не менше 0,40.

Щодо установ банків, то вони використовують специфічні показники для аналізу фінансового стану позичальника:

$$1) K^1 = \text{Оборотний капітал} : \text{Сукупні активи}$$

Цей показник є сигналізатором фінансового стану позичальника. Якщо позичальник має фінансові труднощі, то цей показник знижується.

$$2) K^2 = \text{Нерозподілений між акціонерами прибуток} : \text{Сукупні активи}$$

Зменшення K_2 свідчить про зменшення прибутку позичальника по створенню особистої фінансової бази.

$$3) K^3 = \text{Прибуток до виплати відсотків та податків} : \text{Сукупні активи}$$

K_3 дозволяє проаналізувати прибутковість позичальника абстрагуючись від суми позичених коштів.

$$4) K_4 = \text{Балансовий прибуток} : \text{Загальну оцінку заборгованості}$$

Коефіцієнт K_4 показує можливість банкрутства підприємства. Є ще окремий показник K_4^1 для підприємств які займаються діяльністю на фінансовому ринку. Він має наступний вигляд:

$$K_4^1 = \text{Ринкову вартість акцій} : \text{Загальну балансову оцінку заборгованості}$$

Цей показник K_4^1 розраховується і для акціонерних товариств.

$$5) K_5 = \text{Об'єм продажу} : \text{Сукупні активи}$$

Коефіцієнт K_5 показує можливість підприємства самостійно генерувати власні кошти [3,С.214-251].

Абсолютна величина прибутку недостатньо характеризує економічну ефективність роботи підприємства, її потрібно співставляти з величиною авансових або використаних засобів. Найбільш узагальнюючим показником ефективності господарської діяльності визнаний рівень загальної рентабельності авансових коштів (фондів):

Таблиця 1 Показники платоспроможності і фінансової стабільності

№	Показники	Формула розрахунку	Норма певне значення
1. Аналіз ліквідності підприємства			
1,1	Коефіцієнт покриття	ф.1 ряд 260 / ф.1 ряд 620	> 1
1,2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	ф.1 (ряд 260 – ряд 100 – ряд 120 – ряд 130 – ряд 140) / ф.1 ряд 620	0,6-0,8 >
1,3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ф.1 (ряд 220+ ряд 230+ ряд 240) / ф.1 ряд 620	> 0 збільшення
1,4	Чистий оборотний капітал (тис. грн.)	ф.1 (ряд 260 – ряд 620)	> 0 збільшення
2. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства			
2,1	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	ф.1 ряд 380 / ф.1 ряд 640	> 0,5
2,2	Коефіцієнт фінансування	ф.1 (ряд 430 + ряд 480 + ряд 620 + ряд 630) / ф.1 ряд 380	< 1 зменшення
2,3	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними активами	ф.1 (ряд 260 – ряд 620) / ф.1 ряд 620	> 0,1
2,4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	ф.1 (ряд 260 – ряд 620) / ф.1 ряд 380	> 0 збільшення
3. Аналіз ділової активності підприємства			
3,1	Коефіцієнт оборотності активів	ф.2 ряд 035 / ф.1 (ряд 280 / гр.3) + ряд 280 / гр.4) / 2	збільшення
3,2	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	ф.2 ряд 035 / ф.1 / ã (ряд 520 / ряд 600) гр.3 + ã (ряд 520 / ряд 600) гр.4/2	збільшення
3,3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	ф.2 ряд 035 / ф.1 / ã (ряд 150 / ряд 210) гр.3 + ã (ряд 150 / ряд 210) гр.4/2	збільшення
3,4	Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	збільшення
3,5	Строк погашення кредиторської заборгованості	Тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	збільшення
3,6	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	ф.2. ряд 040 / ф.1 (ã (ряд 100 / ряд 140) гр.3 + ã (ряд 100 / ряд 140) гр.4/2	збільшення
3,7	Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	ф.2 ряд 035 / ф.1 ряд 031 (гр.3) + ряд 031 (гр.4) / 2	збільшення
3,8	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	ф.2 ряд 035 / ф.1 (ряд 380 (гр.3) + ряд 380 (гр.4) / 2	
4. Аналіз рентабельності підприємства			
4,1	Коефіцієнт рентабельності активів	ф.2 ряд 220 або ряд 225 / ф.1 (ряд 280 (гр.3) + ряд 280 (гр.4) / 2	> 0 збільшення
4,2	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	ф.2 ряд 220 або ряд 225 / ф.1 (ряд 380 (гр.3) + ряд 380 (гр.4) / 2	> 0 збільшення
4,3	Коефіцієнт рентабельності діяльності	ф.2 ряд 220 або 225 / ф.2 ряд 035	> 0 збільшення

Таблиця 2 Загальна схема аналізу господарських операцій

Блок 1. Аналіз фінансового стану				
Блок 1.1. Загальна оцінка фінансового стану підприємства		Блок 1.2. Аналіз оптових коштів і джерел їх формування		Блок 1.3. Аналіз оборотності обігово-вих коштів
Блок 2. Аналіз бізнес-плану підприємства				
Блок 2.1. Аналіз загального опису проекту	Блок 2.2. Аналіз характеристики результатів, що досягаються після завершення проекту і дає прибуток	Блок 2.3. Аналіз маркетингової програми	Блок 2.4. Аналіз всіх сторін ресурсного забезпечення проекту	Блок 2.5. Аналіз економічної ефективності проекту
Блок 3. Аналіз ефективності і економічної доцільності використання наявних коштів				
Блок 4. Узагальнення і реалізація результатів аналізу				

$$K_{\text{зр}} = \frac{P}{F + E}$$

де: $K_{\text{зр}}$ – коефіцієнт загальної рентабельності;

P – загальна величина прибутку або чистий прибуток;

F – середня вартість основних виробничих фондів або загальна величина іммобілізованих активів;

E – середня сума оборотних засобів [6, С.127].

На практиці аналіз факторів що визначають рівень рентабельності зазвичай проводиться по елементам формули, тобто виявлення впливу приросту величин прибутку основних виробничих фондів, оборотних засобів і іммобілізованих активів. Такий підхід часто неправильно подає економічний зміст явищ, так як самі по собі абсолютні величини факторів не показують ефективності використання авансованих для виробництва засобів. У зв'язку з цим для аналізу впливу факторів на виконання плану і динаміки рівня рентабельності цю формулу треба представити так:

$$\frac{P}{F + E} = \frac{\frac{P}{N}}{\frac{F}{N} + \frac{E}{N}} = \frac{\frac{P}{N}}{\frac{1}{\frac{N}{F}} + \frac{1}{\frac{N}{E}}}$$

В цьому виді формула встановлює зв'язок рентабельності з трьома факторами: величиною прибутку

на 1 грн реалізованої продукції $\left(\frac{P}{N}\right)$ і фондомісткістю $\left(\frac{F}{N}\right)$ або фондовіддачею $\left(\frac{N}{F}\right)$ продукції, що

характеризує використання виробничих фондів, коефіцієнтом закріплення оборотних засобів $\left(\frac{E}{IV}\right)$ або

кількістю оборотів нормованих оборотних засобів $\left(\frac{IV}{E}\right)$ [4, С.125-128].

Застосування аналітичних процедур дає змогу підвищити якість і скоротити витрати часу на проведення аудиту. Аналітичні процедури можуть використовуватись протягом всього процесу аудиту на різних етапах його проведення: на стадії планування, безпосередньо при проведенні перевірки і при підсумковому, загальному огляді на стадії завершення аудиту [5, С.322].

Будь-який процес господарської діяльності підприємства відбувається під впливом різноманітних факторів при чому всі вони взаємопов'язані. Знання цих факторів і вміння управляти ними дасть змогу впливати на зміну показників діяльності підприємства [2, С.18]. Зміст і особливості предмета економічного аналізу, а також вимоги і завдання, які постають у конкретних умовах, вимагають від аналітика досконалого володіння аналітичним методом і його прийомми. Застосувати ці методичні прийоми повинен уміти будь-який бухгалтер, фінансист, менеджер незалежно від того чи буде він здійснювати аналіз, чи тільки користуватися його результатами [2, С.29].

Будь-яке економічне явище формується під впливом різноманітних факторів, при чому всі вони перебувають у взаємозв'язку і взаємозалежності. Практично не можливо ідентифікувати будь-який показник,

який був би абсолютно незалежним, не пов'язаним з іншими. Кожне економічне явище можна розглядати і як причину і як наслідок [2,С.49]. Діяльність підприємств у ринкових умовах породжує нові нетрадиційні завдання, розв'язання яких формалізованими методами ускладнене або неможливе. Досить часто за таких умов використовують евристичні прийоми, які ґрунтуються на інтуїції та попередньому досвіді фахівця [2,С.77]. В умовах ринкової економіки підприємства самостійно ухвалюють управлінські рішення, що стосуються як поточної так і перспективної діяльності. І тому основним завданням економічного аналізу в цих умовах є забезпечення прийняття оптимальних рішень з урахуванням минулих тенденцій та прогнозування перспективних напрямків розвитку підприємства. Для цього паралельно використовують ретроспективний і перспективний види аналізу, хоча на різних етапах управління кожен з них має цілком конкретне призначення [2,С.91].

Результативність та ефективність економічного аналізу значною мірою залежить від обсягу та якості інформації, яку використовують при його проведенні [2,С.97]. Від того, наскільки економічна інформація відповідає реальним потребам керівників і спеціалістів різного рівня, наскільки вона якісна, залежить ефективність управління підприємством [2,С.112]. Система інформаційного забезпечення економічного аналізу повинна володіти певними властивостями відповідно до організації, функціонування і використання її даних [2,С.113]. Найважливішими вимогами до економічної інформації, яку використовують у процесі господарської діяльності підприємств, є повнота даних, достовірність, оперативність, зіставність, неперервність, перспективність і адекватність [2,С.113].

Аналітичну роботу на підприємстві поділяють на такі етапи: визначення суб'єктів і об'єктів аналізу; вибір організаційних форм дослідження; планування аналітичної роботи; інформаційне забезпечення аналізу; аналітичне опрацювання даних; документальне оформлення результатів аналізу [2,С.117]. Зміст методу економічного аналізу господарської діяльності розкривається способами і прийомами його проведення. Способи і прийоми економічного аналізу обумовлені різноманітністю, внутрішньою складністю і єдністю сторін та елементів господарської діяльності [6,С.13-14]. Аналіз господарської діяльності розпочинається з підготовки інформації [6,С.21]. Організація проведення економічного аналізу передбачає глибоке і повне охоплення аналітичною роботою всіх служб і дільниць [6,С.21]. Інформаційно-аналітична робота (ІАР) є основним змістом, стрижнем майже всякої діяльності, спрямованої на організацію безпеки. У тому числі й економічної безпеки, як окремого підприємства так і національної економіки в цілому. Причина - у природному виборі найбільш раціональних та ефективних механізмів гарантування безпеки, а також можливості їхнього застосування у даному випадку.

Основними факторами виробництва, які здійснюють вплив на нього, залишаються земля, праця, капітал та рівень науково-технічного прогресу. Для формування первинного капіталу треба зробити:

- Економічно ефективними і економічно бажаними кредитні відносини, як необхідний фактор переливу вільного капіталу у виробництво.
- Впровадження електронних грошей; їх належна правова база (з метою контролю за фінансовими потоками) унеможливить фінансові зловживання.

Наступним фактором є метод економічного розрахунку, що визначає ефективні механізми реагування на економічні зміни, де ККД (коефіцієнт корисної дії) та прибуток дорівнює сумі влитих коштів у виробництво. Через неврахування фактору НТП (науково-технічного прогресу) на основні фактори виробництва у розрахунку показників економічної ефективності діяльності може виявитись, що "ефективно діючий суб'єкт" в одну мить стає не конкурентно спроможним. Причиною цього є показники, які подаються у звітності, є вартісними, і з них не можна робити висновки про ефективну якість. Через вартісні показники не можна виявити реальний стан фізичного та морального зносу основних засобів — бази виробничої діяльності суб'єкта. Це в свою чергу впливає на фактор продуктивності праці.

Найвищий ступінь раціональності полягає у застосуванні найуспішнішої стратегії досягнення стану безпеки, а конкретно - у зміщенні центру ваги зусиль у бік превенції та зниженні питомої ваги суто реактивних дій [6,С.26]. Отже випереджувальна інформація - основа безпеки, у тому числі й економічної. Саме тому інформація як категорія повинна стати предметом глибокого осмислення - це одна з найбільш глобальних наукових проблем. Вивчення її природи, властивостей і закономірностей є неодмінною умовою ефективного практичного застосування інформаційних технологій [7,С.30]. Практичні технології розвідки та контррозвідки в економічній сфері викликають велику наукову зацікавленість. При цьому, на жаль завжди бракує ґрунтовних досліджень методологічних основ процесу, гіперсистемного бачення явища [7,С.32].

ВИСНОВКИ

Удосконалення суспільних відносин з подальшою їх консолідацією та всезагальною трансформацією, що останнім часом активно проявляється у прискоренні темпів глобалізації, ставить перед науковцями нове коло питань широкого спектру та векторів напрямку. Серед найважливіших з них є також єдині для всіх, універсальних, загальних принципів та правил ведення бухгалтерського обліку як однієї з підвалин економічної безпеки міжнародної спільноти. В даний період особливо актуально стає питання стабільного гармонійного розвитку економік країн світу з повним врахуванням їхніх потенційних можливостей на паритетних умовах міжнародного співробітництва та подальшого існування. Потреба примушує суб'єкта (людину) визначити мету майбутніх дій; розробити план її здійснення. Розвиток засобів задоволення постійно зростаючих потреб і методів їх використання обумовлює зміни в способах виробництва

матеріальних благ. Якісна особливість способу виробництва не обмежується лише функцією створення матеріальних благ. Виробляючи матеріальні блага, люди тим самим виробляють і відтворюють своє соціальне буття.

Суспільний прогрес слід розглядати і під кутом зору сутності самого історичного процесу, під кутом зору розвитку і зміни конкретно історичних форм суспільної організації. Інтеграція й інтернаціоналізація мають свої особливості прояву в умовах різних країн і регіонів. Ці особливості є тільки специфічними формами прояву єдиної тенденції суспільного прогресу. Зараз створюється взаємозв'язаний, багато в чому цілісний світ, в якому з необхідності виникають проблеми, властиві розвитку людства в цілому. Не своєчасне вирішення цих проблем призводить до того, що вони набувають характеру глобальних.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Блонська В.І., Васильців Т.Г., Гриневич С.С., Заярна Н.М., Качмарик Я.Д., Масленніков О.Ю., Міценко Н.Г., Маринич І.А., Ященко О.І. Економіка підприємства:теорія і практикум (За редакцією доц. Міценко Н.Г., доц Ященко О.І.): Навчальний посібник.-Львів "Магнолія 2006",2008.-688 с.
- 2.Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз :Підручник. / За ред. проф. Загороднього А.Г. -3-тє вид., пєпрероб. і доп. -К."Знання",2008.-487с.
3. Давидов Г.М. Аудит. -К."Знання", 2002.-С.214-251.
4. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз. - К.2001.- С.127.
- 5.Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація .-К.;Т-во "Знання", КОО,2002.-402с.
- 6.Економічний аналіз господарської діяльності / Іващенко В.І., Болух М.А.-К.: "НІЧЛАВА",2001.-204с.
- 7.Тумар М.Б. Основи економічної безпеки підприємства: Навч. посіб.-К.: "Хай-Тек Прєс",2008.-232с.

Фєндик Володимир Михайлович, здобувач кафедри обліку і аудиту Ужгородського національного університету, тел.(8 03122) 2-25-86, моб. Тел. 8-0955-073072